

fasaden åt Kungsträdgårdsgatan tillades, när grefve Jakob Essen Hamilton efter ritningar af J. E. Söderlund lät tillbygga och förändra huset.

År 1730 kallas det: »Stoore steenhuset widh Näckström» och bestod då af fyra våningar med enkel vind samt var täckt med järnbleck. Samtidigt fanns en flygel »öster (?) på gårdhen af tre wåhningar». Denna flygel torde återfinnas i den del af huset, som vetter åt Grefgränden och sträcker sig i sydlig riktning fram till baksidan af nr 2 B, nu Handelsbankens hus.

De afbildningar man äger af denna Wachtmeisterska byggnad ge ej vid handen, att det utmärkte sig för någon särdeles invecklad eller prydlig arkitektur, men det försvarade sin plats och var kännetecknande för den nobla enkelhet, som var utmärkande för den yngre Tessins senare arbeten. Det enda, som ännu af fasaderna är bibehållet, är den gamla portalen åt Arsenalsgatan med sin enkla sandstensinramning, de båda i sten huggna, för tiden så karakteristiska, korslagda palmkvistarna. Den har i senare tider användts till ingångsdörr till en af bodlägenheterna på nedre botten och omfattar nu ett butiksfönster.

Friherre von Lantingshausen inlämnade 1753 till Byggnadskollegium förslag till reparation af huset, och sådant det då blef, torde det i det närmaste kvarstått tills det af grefve Hamilton ombyggdes på 1860-talet.

När huset efter änkegräfvinnan Hamiltons fränfalle 1894 öfvergick till försäkringsbolaget Thule, lät bolaget vintern 1894 — sommaren 1895 höja byggnaden med en våning, som sålunda efterträdde de forna vindskuporna. Förändringen blef afslutad före den $\frac{2}{10}$ 1895.

En låg vidhängande flygel började uppföras 1755; den tillökades omkring 1786 och fick då utseende af en lång basarbyggnad bestående af en våning samt sträckte sig utefter hela tomten åt Kungsträdgårdsgatan ända till S. Blasieholmshamnen; äfven uppfördes lägre byggnader åt Grefgatan. Fasaden åt Kungsträdgårdsgatan hade 18 fönster och 11 dörrar ledande till butiklägenheter samt trenne inkörsportar. Åt S. Blasieholmshamnen lågo tvenne sjöbodar, hvilka senare förenades

med en stor inkörsport och försågos med en vindsvåning. Ett vagnshus och tvenne salubodar uppfördes på tomten 1788.

Alla dessa byggnader försvunno efter hand. Davidson, som tillhandlat sig midteltomten, lät 1858—59 därå uppföra ett präktigt femvåningshus efter ritningar af Ståhl och Medén. Det var på sin tid ett af de vackraste moderna husen i Stockholm och försvarade väl sin plats i det moderna Stockholm, i synnerhet sedan det i början af 1890-talet genomgått en grundlig reparation. Det refs emellertid 1902 och i dess ställe lät Handelsbanken efter ritningar af arkitekten Ernst Josephson uppföra det i alla afseenden gedigna hus, som nu har nr 2 B Kungsträdgårdsgatan.

Den låga basarbyggnadens södra del äfvensom de sammanbyggda paviljongerna eller sjöbodarna innehades af herr Hamner, som inte hade generalkonsul Benedicks' idéer att här förlägga en elegantare privatbostad. Han lappade och plåstrade på de gamla kåkarna, inredde där en konsert- och teatersalong och anlade t. o. m. en terrass med friluftsservering på taket af den låga byggnadens sydvästra hörn. Det hela var ingen prydnad för platsen och fick namnet »Hammerska ladan» eller helt kort »Ladan», hvilket namn hos mången ännu torde uppväcka minnen af angenäm art, men som göra kritiken mildare mot den fula, lilla »Kåken», där så mycket *vackert* varit att se, d. v. s. om jag undantar den 2,000,000 gånger förstörade loppan och de vidunderliga ostmaskarna, hvilka voro allt annat än estetiska och i solmikroskopet visades för en förvånad samtid i midten af 1860-talet.

* * *

Till slut några ord om dem, som kortare eller längre tider varit boende på tomten. Grefve Hans von Fersen, hvars moder uthyrte det gamla amiralitetshuset, när hon gifte sig med grefve Gyllenstierna, inflyttade i det nya på denna tomt af Wachtmeister uppförda huset, som på denna tid och ända till början af 1750-talet, då nr 11 Blasieholmstorg blef grefve Axel Fredrik

von Fersens bostad, kallades »Fersiska»¹ eller Fersenska huset». Med sin familj bodde Hans von Fersen här till sin död 1736, då änkegrefvinnan tog sin bostad i n:r 8 Blasieholmstorg.

Grefve Karl von Fersen och system Anna Sofia von Fersen gifte sig båda 1748 och synas ungefär samtidigt inflyttat i detta hus, hvilket samma år efter den gamla grefvinnans död öfvergick till dottern och hennes man, friherre J. A. von Lantingshausen. Den unga grefvinnan lefde endast tre år efter sedan paret tagit sin bostad i besittning, och mannen, som var t. f. landshöfding i Bohuslän samt sedermera medlem af regeringen i Pommern, var mestadels frånvarande från hufvudstaden till 1761, då han, som 1759 utnämmts till öfverståhållare i Stockholm, tillträdde denna syssla och åter inflyttade i huset.

Såsom öfverståhållare var han mycket afhållen och allmänt aktad samt synes gjort sig väl förtjänt af den medalj, som Stockholms magistrat lät prägla öfver honom. Skalden Oxenstierna skriver: »Han var en af de ärligaste och dygdigaste män i våra tider, och utom våra gator vittnar allt till hans beröm. Han har gifvit 1,000 plåtar i testamente att utlösa alla dem, som sitta på gillstugan utan sitt eget förvällande och blott genom olycka.» Den skalkaktige Oxenstierna tillägger: »Detta sades dock ej vara sant, men en hel hoper personer skall hafva låtit sätta in sig där och förbida nu i fångelset för gäfvos på sin befriare.»

Sonen, grefve A. von Lantingshausen, och hans grefvinna, den för sin kvickhet kända Johanna von Stockenström,² hade

¹ Följande annons i Posttidningen 1749 ¹¹/₅ hänför sig helt visst till det huset, som då motsvarade det n. v. huset n:r 2 c Kungsträdgårdsgatan; »Förlet den 29 aprilis är utur grefl. Fersiska. huset bortkommen en heit liten hynda af Spansk art, till färgen hwit, med bruna öron samt på kroppen bruna fläckar, öfwerallt lurwog: warande detta HundCreaturet desto kännbarare, at näsan war under ögonen nog inbögd. Densamme, som berörde Creatur kan igenskaffa, har att undfå wedergällning af 30 dal. kopp:mt».

² Ett svar, som hon en gång gaf en sin anförvant, må här såsom karaktéristiskt för tiden, få plats, ehuru väl det af mången torde anses väl fritt. Grefvinnan hade en kusin från landet till gäst vid middagsbordet. Bland annat serverades färsk sparris. När då kusinen beklagade sig öfver att ej ha råd att odla sparris på sin egendom, »emedan det toge så mycket gödsel ifrån åkern», svarade grefvinnan: »Å litet sk-t kan väl kusin offra på sin egen mun».

sedermåra i detta hus ett gästfritt hem, och grefvinnans salong kan räknas till en af de intressantaste, som någonsin funnits i Stockholm. »Mycket vacker var hon och äfven tämligen älsk-värd utan att dock göra hvad man kallar epok. Hennes hus var ett af de angenämaste och hennes man en af de lärdeste herrarna vid hofvet», säger en författare.

Grefve Karl von Fersen, som inflyttade i detta hus samtidigt med svågern, friherre von Lantingshausen, synes emellertid ej varit boende här oafbrutet, ty vid pass 1755 tyckes han bott i det mindre huset på den efter modern ärfda Gyllenstiernska tomten (se n:r 8 Blasieholmstorg). År 1760 är antecknad, att han innehade bostäder i båda husen.¹ Först år 1777 tyckes han definitivt öfverflyttat till huset vid Blasieholmstorg.

Sannolikt innehades sedan hans våning i Lantingshausens hus af f. d. envoyén, öfverstekammarjunkaren Bengt Sparre till Rossvik, som bodde här 1780. Friherre V. M. Klingspor (sedermåra grefve, fältmarskalk och öfverståhållare) var boende i huset 1790, och 1815—1826 antecknas grefve A. J. von Höpken såsom hyresgäst. Excellensen grefve Klas Adolf Fleming inflyttade 1826. Ägaren grefve von Lantingshausen afled 1820, och hans våning uthyrdes då till Mr. Christopher Hughes, som 1819 ²⁰/₁ utnämns till Förenta Staternas chargé-d'affaires. Denne lämnade Stockholm 1825 och innehade då ännu samma bostad. Senare beböddes huset af ägaren, friherre Rålamb, excellensen grefve F. M. Björnstjerna, grefve August Gyldenstolpe (se Arsenalsgatan n:r 9), ryske legationssekreteraren (sedermåra generalkonsuln) A. Mollerius (1849), som senare bodde i n:r 14 Blasieholmstorg. Den originelle »professorn» Vy-Bromander hade på 1850-talet ett s. k. handelsinstitut i tredje våningen. En annan bekant person på lärdomens fält, engelske språkläroren A. May, bodde här 1843. Tvenne högförnäma änkor inflyttade 1851, nämligen Göta kanals skapares, excellensen grefve B. B. von Platens, änka och hennes dotter, justitiestatsministern

¹ Se i öfrigt Dr Carl Forsstrands intressanta och synnerligen väl dokumenterade arbete: »De Tre Gracerna» (Sthlm, 1912, Hugo Geber) sid. 25, 26, där detta förhållande påpekas

excellensen greve Arvid Posses änka. Majoren greve Kalling hyrde sedermera denna våning. Den nye ägaren, generalpostdirektören friherre O. V. Staël von Holstein, upptog 1858 en våning.

En af de märkligaste invånarna i detta hus före dess ombyggnad var excellensen friherre Louis De Geer, som bodde här 1862, innan han inköpte det nu rifna gamla Kammeckerska huset n:r 9 Nybrogatan (Tyska bagarns hus).

Ungefär samtidigt med Louis De Geer hade den begåfvade tidningskronikören och målaren B. V. Wohlfart[†] sin ateljé i öfversta våningen, där äfven hofkapellisten J. F. Lundström då bodde. Under större delen af den tid, som ofvan omtalats, var, såsom förut nämnts, hela den öfriga tomten i gatulinjen bebyggd med låga, till bodar m. m. uthyrda hus. Där funnos repslagare, järnkramhandlare, ljusbod (1777), kröneri, karduansmakare, »Flodkrantz' trädgårdsmästarebod» (1856), sejlare m. m., som ej så noga kan specificeras.

När detta gamla hus på hösten 1864 efter genomgången reparation och tillbyggnad strålade i ny glans, upptogos de större våningarna af ägarinnan, grefvinnan S. Hamilton, öfverstekammarmarjunkaren greve Samuel af Ugglas och statsrådet, sedermera statsministern K. J. Thyselius. Mindre våningar innehades af kamreraren K. F. Werner, den bekante biografiske skriftställaren och samlaren (1864—72), preussiske legationssekreteraren von Smithals (1866), skådespelarna Gustaf Fredriksson (1869—74) och Viktor Hartman (1866—67).

Statsrådet P. von Ehrenheim inflyttade 1869. Grefve Gustaf von Düben bodde här i början af 1870-talet; han var dotterson till excellensen greve Karl Löwenhielm, hvars moder, Augusta von Fersen, uppfostrats i den gamla byggnaden. År 1873 inflyttade den framstående operasångerskan Louise Michaëli, född Michal, som dog här 1875. Bland märkligare hyresgäster från senare år märkas: amerikanske ministerresidenten, senare envoyén Mr. W. W. Thomas (1884—85), hvars yfviga skägg

[†] En beskrifning öfver hans af konstsaker uppfyllda bostad kan läsas i »Kapten Puff», 1862 17/5.

och gigantiska gestalt under hans långa vistelse i Stockholm gjorde honom till en populär stockholmsfigur; änkegräfvinnan Stephanie von Platen, född Hamilton (1888—95),² ägarinnans dotter, som på ett lysande sätt representerade traditionerna från forna dagar, då präktiga ekipage och skaror af tjänare med hofmästare i spetsen utgjorde ett oafvisligt villkor för dem, som stodo högst på rangskalan och ville lefva efter sitt stånd; filosofie doktor G. de Laval (1896—1910), uppfinnaren af »Separator»; österrikisk-ungerske envoyén greve Wodzicki von Granow (1897—1902), hvars konstsamlingar ansågos vara bland de dyrbaraste privata i Stockholm vid denna tid; danske legationssekreteraren greve F. W. A. Brockenhuus-Schack (1900); nederländske envoyén W. R. B. Rengers van Welden (från 1911); tyske envoyén baron F. von Reichenau (1912, 1913) o. s. v.

Försäkringsbolaget Thule, som 1895 inköpt egendomen, har alltsedan haft sina lokaler i våningen i tr. upp.

Nu några ord om huset n:r 2 A Kungsträdgårdsgatan och dess föregångare Hammers teater eller Mindre teatern, som den kallades. Denna teater skulle egentligen kräfva ett särskildt kapitel, ty den var ur mer än en synpunkt en alldeles säregen företeelse inom Stockholms teaterförhållanden, men då ett dylikt arbete skulle föra mig alldeles för långt, måste jag inskränka mig till några få data utan att utbreda mig öfver den roll den spelat i stockholmslifvet under åren 1866—84.

När juveleraren och konstsamlaren herr Christian Hammer år 1866 i april inköpte tomten af generalkonsul Benedicks, var det synbarligen i afsikt att däraf draga nytta under den skandinaviska industriutställningen, som öppnades samma år på våren, och hvars byggnader voro förlagda i Kungsträdgården. Också inlämnade herr Hammer ritningar till en lokal, som under ut-

² Som omgift bodde grefvinnan här intill ²¹/₉ 1895, då hon afflyttade till utlandet och för alltid öfvergaf det hus, där hon från ungdomen bott, innan hon gifte sig med greve von Platen.

Grefvinnan, som blef tyske ambassadörens, ståthållarens i Elsass-Lothringen, greve Karl von Wedels, maka, är numera bosatt i Strassburg, men försummar aldrig att besöka Stockholm på väg till eller från det till hennes disposition stående Stora Sundby i Södermanland.

ställningen skulle hysa en tillämnad exposition af trädgårdsalster och sedan var afsedd att användas till konserter m. m., men ritningarna kasserades och företaget gick om intet.

Herr Hammer lät sig emellertid ej där af bekomma och lät göra nya ritningar, som godkändes. Det blef dock först 1867^{23/3} som lokalen invigdes med en konsert af fru Louise Michaëli.² Följande dag hade Stockholms då så moderna Skarpskytteförening en konsert-matiné där, och redan den 30 april installerade sig i lokalen för längre tid trollkarlen St Roman (»neveu af Bosco»), som bl. a. förevisade det »levande talande hufvudet». Från den 1 maj s. å. visades äfven i en del af lokalen af herr J. Staudinger, »kommunalråd i Wien», det 2,000,000 gånger förstörande solmikroskopet, som under 1866 års utställning hade sin plats ungefär där Allmänna skridskoklubben haft sin entrépaviljong vid Nybroviken.

Sedermera bjöd den företagsamme herr Hammer på populära söndagskonserter under anförande af K. K. Dille, Bernard Fexer m. fl., hvilkas prestationer, tack vare den goda musiken och nyhetens behag, voro mycket omtyckta. Detta var dock icke nog för ägarens rastlösa verksamhet. Han ville ha en teater, en verklig teater. Hela lokalen omskapades därför 1868; bänkraderna, som förut varit på kortsidan, svängdes om, och scenen ordnades på den ena långväggen. Denna scen var i sitt slag ett kuriosum, så till vida att man för att komma från den ena kulissraden till den andra, när ridån var uppe, måste passera under golvet, ty fonddekorationen var så att säga placerad på husets östra yttermur. Fritz Ahlgrensson dekorerade salongen bl. a. med porträtt af svenska scenens koryféeer, och det gamla Kröneriet var nu alldeles oigenkännligt, ty äfven det yttre undergick åtskilliga förändringar. Den gamla »ladan» med sina glada operetter och sin kärntrupp af vackra skådespelerskor blef samlingsplatsen för den tidens eleganta, manliga ungdom, som äfven brukade frekventera den på teaterns tak anbragta balkongen eller verandan, där kaffeservering var anordnad.

² Med anledning af att för många biljetter sålts än platser funnos, blef i början af konserten ett sådant stöj och oväsen, att Randels jubel-ouverture måste afbrytas.

När 1884 den 27 april slutförelställningen gafs, blandade sig i entusiasmen öfver de uppträdandes prestationer en känsla af saknad hos åskådarna, som med vemod sågo den hemtrefliga men dock så ofta förkättrade lilla teatern för sista gången.¹

Det palatsliknande bolagshuset, som intagit »Ladans» plats, har hufvudsakligen varit bebodt af ägarna till de olika våningarna. Bland dem märkas grosshandlaren Edvard Cederlund, konsul O. Ekman, den gamle, elegante öfverstekammarjunkaren grefve Karl Gustaf von Rosen, generalmajoren D. A. L. Silfverstolpe m. fl. Bland hyresgäster må antecknas förste hofmarskalken O. Printzsköld från 1895 samt franske envoyén, numera ambassadören Camille Barrère (1886—88). Ett flertal våningar disponeras nu af Handelsbanken, som ej har tillräckligt utrymme i sitt eget hus.²

I det af Davidson uppförda huset n:r 2 B Kungsträdgårdsgatan, som länge beboddes af generalkonsul Davidson och följande ägare, inflyttade 1861 generaldirektör Magnus Huss och 1862 statsrådet Bredberg. Bland andra hyresgäster märkas: kamreraren K. F. Werner (se ofvan), som bodde här under åren 1862—64, italienske minister-residenten, den sedan bekante diplomaten grefve Corti (1865), belgiske envoyén van Loo (1868—73), engelske konsuln M. L. Constable (1894—96), öfverste Selim Heijkenskjöld, en mycket känd stockholmare (1896—1902), m. fl.

Det på tomten nyuppförda huset disponeras nu af Handelsbanken. De magnifikt inredda lokalerna invigdes högtidligen 1905 ²¹/₅. Den höga, stora banksalen är prydd med vackra målningar af konstnären Georg Pauli med motiv från Stockholms hamn.

¹ En detaljerad beskrifning öfver herr Hammers teater kan läsas i B. Schöldströms: »Hög och sann konstnärlig anda» under titeln »Från ladans plan».

² Banken har under de senare åren så småningom förvärfvat flertalet af de aktieserier, hvarpå A. B. Blasieholmen är grundadt, hvilka serier berättiga till fritt nyttjande af motsvarande lägenheter i huset.

